

Luitenant-admiraal 'Zoutzak', zeeheld zonder zeebenen

DOOR HERMAN ROSENBERG

Erg opvallend zijn ze niet, de huizen Prinsegracht 75 en 77. Witgepleisterde gevels met bovenaan een stevige kroonlijst. Anderhalve week geleden trokken ze toch opeens veel aandacht. De panden gingen een dag schuil achter een groot doek met daarop een afbeelding van een oud oorlogsschip. Aanleiding voor de vermomming was het begin van een ingrijpende restauratie en verbouwing in opdracht van Stadsherstel Den Haag en omgeving, een particuliere vennootschap die zich bezighoudt met monumentenzorg en die in het verleden reeds vele fraaie panden van de ondergang heeft gered. Het schip op het doek verwees naar een voormalige bewoner die lange tijd zeer bekend is geweest, maar nu vrijwel is vergeten: luitenant-admiraal Johan Arnold Zoutman (1724-1793). Hij is in dit huis overleden, zoals een sobere gevelsteen aangeeft. Wie was deze Zoutman, naar wie eind vorige eeuw een belangrijke straat werd vernoemd in het Zeeheldenkwartier?

Reeuwijk

Zoutman kwam op 10 mei 1724 in Reeuwijk ter wereld als zoon van zijn gelijknamige vader, die advocaat was bij de Hoge Raad van Holland, en Anna Margaretha van Petcum. Reeds op 12-jarige leeftijd ging hij naar zee, als scheepsmaatje bij de marine. Hij maakte daar carrière zonder ooit in een echte zeeslag verzeild te zijn geraakt. De hoogtijdagen van de Nederlandse vloot waren nu eenmaal voorbij; men zocht het gevaar niet meer zo op als dat een eeuw eerder gebruikelijk was onder

HAEGSCHE DINGEN TOEN

FOTO RIJKSMUSEUM

Johan Arnold Zoutman, afgebeeld als schout-bij-nacht. Op de achtergrond woedt de slag bij de Doggersbank; schilderij door C. van Cuyleburg.

adres: Prinsegracht 75; 77

opmerking:

	herkomst: Haagsche Courant	datum: begin 1998
		neg.nr.:
	Gemeente 's-Gravenhage	Hoofdafdeling Monumentenzorg

Luitenant-admiraal 'Zoutzak', zeeheld zonder zeebenen -deel 2-

Tromp en De Ruyter. In 1768 kocht Zoutman het 'huys, erve, tuyn, tuynkamers, stal koets-huys' aan de Prinsegracht van een zekere Sebastiaan Thierry de Bije, zoals op het Gemeente-archief is na te zoeken. In hetzelfde jaar trouwde hij in Geert-ruidenberg met Adriana Johanna van Heusden. Het paar kreeg twee zoons en een dochter. De oudste zoon, Johan Arnold jr., zou later in Den Haag directeur van 's Lands Loterijen worden. In 1779 bereikte Zoutman de hoge rang van schout-bij-nacht. Veel aanzien genoot hij niet. Omdat hij te kampen had met aanvallen van jicht en het bed moest houden werd hij spottend 'Zoutzak' genoemd.

Amerika

In 1780 brak de Vierde Engelse Zeeoorlog uit, die vier jaar zou duren en eindigde in het voordeel van Engeland. De voornaamste oorzaak van dat conflict was de steun die de Nederlandse Republiek verleende aan de in opstand gekomen Engelse koloniën in Noord-Amerika. De Engelsen verklaarden 'ons' de oorlog, wat betekende dat de handelsschepen van beide partijen min of meer vogelvrij waren. Werk aan de winkel voor de vloot. Maar die was geen schim meer van de formidabele zee-macht waarmee de Republiek de Engelsen vroeger mores had geleerd. Bovendien werd het land verscheurd door partij-wisten tussen Prins- en Staatsgezinden, waarin de besluitelozes stadhouder Willem V maar met moeite het hoofd boven water wist te houden. In juli 1781 sloeg Willem in zijn kwartieren op het Binnenhof toch met de vuist op tafel. De vloot die werkloos bij Texel lag,

FOTO ABC-PRESS

Stadhouder Willem V was dolblij met de 'overwinning' bij de Doggersbank.

diende uit te lopen! Er moesten koopvaarders worden beschermd tegen de Engelsen, die met een vloot op de Noordzee waren gesignaleerd. Zeven zware oorlogsbodems voeren op 1 augustus uit, met in hun kielzog 71 koopvaarders die op weg waren naar de Oostzee. Het zwaarste Nederlandse schip was de 'Admiraal-Generaal' met 74 stukken geschut. Kapitein van van dit schip was de onverschrokken J.H. van Kinsbergen, die lang na zijn dood ook is geëerd met een straat in het Zeeheldenkwartier.

Doggersbank

Na vier dagen kreeg men ter hoogte van de Doggersbank de vijand in zicht. Ook de Engelsen waren met zeven schepen, zij het dat ze over meer kanonnen beschikten. Aan beide kanten schortte er nogal wat aan de kennis en kunde van officieren

en bemanning. En de opperbevelhebbers waren op leeftijd en hadden weinig ervaring. Zoutman was bovendien weer eens ziek. Hij lag 'seer geïncomodeerd en pijnlijk sijnde aan een ongemak aan de voet' in zijn kooi. Bij zeeslagen toen, en ook in de Tweede Wereldoorlog, speelde dat nog een rol, ging het erom de schepen dwars tegenover de tegenstander te manoeuvreren, zodat zoveel mogelijk geschut kon worden gebruikt. Zoutman en zijn kapiteins hadden hun schepen mooi in linie liggen toen het gevecht begon. Van Kinsbergen speelde met zijn 'Admiraal-Generaal' de hoofdrol. Hij dwong het ene na het andere Engelse schip tot de aftocht door zijn aanhoudende salvo's. Maar ook aan Nederlandse kant waren er verliezen. Het fregat 'Dolphijn' raakte zo zwaar beschadigd, dat het na de zeeslag zonk. Aan het einde van

de dag trokken beide eskaders zich terug. Aan Nederlandse kant vielen ongeveer 150 doden te betreuren, tegen 104 bij de tegenstander. Beide partijen hadden hun koopvaarders weten te beschermen. De Slag bij de Doggersbank eindigde zo'n beetje in een gelijkspel. Maar in Nederland zagen volk en regenten dat anders. De slag werd als een grote overwinning gevierd. De dagen van Tromp en De Ruyter waren weergekeerd, meende men.

Dolblij

Willem V, die een succes ter zee hard nodig had, was dolblij. Hij ontving Zoutman en de zijnen op Huis ten Bosch. De 'zeehelden' kregen onderscheidingen, oorkondes en eresabels. Zoutman werd bevorderd tot vice-admiraal. Dat had weinig te betekenen, net zoals zijn papieren promotie tot luitenant-admiraal later, want de 'Held van de Doggerbank' zou als gevolg van de jicht de rest van zijn leven grotendeels doorbrengen in de slaapkamer van zijn Haagse huis. De jaarlijkse feestmaaltijd ter herdenking van de zeeslag, die werd gehouden door het in 1781 opgerichte Vaderlandsch Fonds ter Aanmoediging van 's Lands Zeedienst, heeft hij maar één keer kunnen bijwonen. Zoutman overleed in Den Haag op 7 mei 1793; hij werd begraven in Bergen op Zoom.

Dr. R.B. Prud'homme van Reine, 'Ter navolging. Maritieme kunst en curiosa uit de Kweekschool voor de Zeevaart' (1992) en 'Jan Hendrik van Kinsbergen 1735-1819' (1990); Kristien Opstaele, 'Bouwhistorisch onderzoek van het huis op de Prinsegracht nr 75-77' (1991).

adres: Prinsegracht 75; 77

opmerking:

	herkomst: Haagsche Courant	datum: begin 1998
		neg.nr.:
Gemeente 's-Gravenhage		Hoofdafdeling Monumentenzorg